

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2014/142

Karar Sayısı : 2014/182

Karar Günü : 4.12.2014

R.G. Tarih-Sayı : 13.3.2015-29294

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Çankırı 1. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun;

1- 271. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan " *Merciin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir;*" ibaresinin,

2- 309. maddesinin (5) numaralı fıkrasının,

Anayasa'nın 2., 10., 11., 13., 36. ve 138. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

Kesinleşen iddianamenin iadesi kararına karşı kanun yararına bozma yoluna gidilmiş ve Yargıtay 9. Ceza Dairesince bu karar bozulmuştur. İtiraza bakan Ağır Ceza Mahkemesi, bozma kararını gözeterek, Cumhuriyet savcılığınca yapılan itirazın kabulüne ve iddianamenin iadesine ilişkin kararın kaldırılmasına karar vermiştir. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme de itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vararak, iptalleri için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

Kanun'un itiraz konusu fıkra ve ibarelerin de yer aldığı 271. ve 309. maddeleri şöyledir:

"Karar

Madde 271- (1) Kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir.

Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafî veya vekil dinlenir.

(2) İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir.

(3) Karar mümkün olan en kısa sürede verilir.

(4) **Merciin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir;** ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.

Kanun yararına bozma

Madde 309- (1) *Hâkim veya mahkeme tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükmünde hukuka aykırılık bulunduğu öğrenen Adalet Bakanlığı, o karar veya hükmün Yargıtayca bozulması istemini, yasal nedenlerini belirterek Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak bildirir.*

(2) *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, bu nedenleri aynen yazarak karar veya hükmün bozulması istemini içeren yazısını Yargıtayın ilgili ceza dairesine verir.*

(3) *Yargıtayın ceza dairesi ileri sürülen nedenleri yerinde görürse, karar veya hükmü kanun yararına bozar.*

(4) *Bozma nedenleri:*

a) *223 üncü maddede tanımlanan ve davanın esasını çözmeyen bir karara ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkeme, gerekli inceleme ve araştırma sonucunda yeniden karar verir.*

b) *Mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkemece yeniden yapılacak yargılama sonucuna göre gereken hüküm verilir. Bu hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.*

c) *Davanın esasını çözüp de mahkûmiyet dışındaki hükümlere ilişkin ise, aleyhte sonuç doğurmaz ve yeniden yargılamayı gerektirmez.*

d) *Hükümlünün cezasının kaldırılmasını gerektiriyorsa cezanın kaldırılmasına, daha hafif bir cezanın verilmesini gerektiriyorsa bu hafif cezaya Yargıtay ceza dairesi doğrudan hükmeder.*

(5) *Bu madde uyarınca verilen bozma kararına karşı direnilemez.*"

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2., 10., 11., 13., 36. ve 138. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İktüzüğü hükümleri uyarınca Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, Zühtü ARSLAN, M. Emin KUZ ve Hasan Tahsin GÖKCAN'ın katılımlarıyla 25.9.2014 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural sorunu görüşülmüştür

Anayasa'nın 152. ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesine göre, mahkeme, bakmakta olduğu davada uygulayacağı kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görür veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, o hükmün

iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak kanun kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

Kanun'un 309. maddesinde kanun yararına bozma kanun yolu düzenlenmiş olup (5) numaralı fıkrasında, *"Bu madde uyarınca verilen bozma kararına karşı direnilemez."* denilmiştir. İtiraz yoluna başvuran Mahkemede ki bakılmakta olan davada, iddianamenin iadesine ilişkin itiraz yoluna başvuran Mahkemenin kararına karşı Cumhuriyet savcılığınca Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde itiraz edilmiş ve bu itiraz reddedilmiştir. İtirazın reddine ilişkin olarak Ağır Ceza Mahkemesince verilen bu karara karşı Cumhuriyet savcılığı tarafından Kanun'un 309. maddesi uyarınca kanun yararına bozma kanun yoluna gidilmiş ve Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından Ağır Ceza Mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verilmiştir. Kanun'un 309. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca kanun yararına bozma kararlarına karşı direnilemeyeceğinden dolayı Ağır Ceza Mahkemesi bozma kararına uyarak bu karar doğrultusunda Cumhuriyet savcılığının itirazının kabulü ile itiraz yoluna başvuran Mahkemenin iddianamenin iadesine ilişkin kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Dolayısıyla, kanun yararına bozmaya konu edilen karar, itiraz yoluna başvuran Mahkemenin iddianamenin iadesine ilişkin kararı değil, bu karara karşı Cumhuriyet savcılığınca yapılan itiraz üzerine Ağır Ceza Mahkemesinin itirazın reddine ilişkin verdiği karardır. Buna göre, itiraz yoluna başvuran Mahkemenin verdiği karar, kanun yararına bozmaya konu edilmemiş olduğundan Kanun'un 309. maddenin (5) numaralı fıkrasının itiraz yoluna başvuran bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun;

A- 309. maddesinin (5) numaralı fıkrasının, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu fıkra ya ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

B- 271. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan *"Merciin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir;"* ibaresinin ESASININ İNCELENMESİNE,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Fatma BABAYİĞİT tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, merci tarafından verilen karara karşı, kararı denetlenen mahkemeye söz hakkı tanınmamasının hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu, mercii tarafından ilk kez verilen tutuklama kararına karşı itiraz hakkı tanınırken, diğer özgürlüğü kısıtlayıcı kararlara karşı bu hakkın tanınmamasının eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği gibi yapılan bu sınırlamanın hakkın özüne dokunduğu ve adil yargılanma ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 10., 11., 13., 36. ve 138. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Kanun'un 271. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı (4) numaralı fıkrasında, merciin, itiraz üzerine verdiği kararların kesin olduğu; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebileceği öngörülmüştür. Buna göre, itiraz konusu kural uyarınca, merci tarafından itiraz başvurusu üzerine verilen kararlar kesin olduğundan, artık mahkemece yeni bir değerlendirme yapılmadan aynı kararın verilmesi söz konusu olamayacaktır.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlara kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesinin birinci fıkrasında, *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."* hükmüne yer verilmiştir. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının yanında, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kimi kararlarında da belirtildiği üzere, kanun yoluna başvurma hakkı da, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı kapsamındadır.

Kanun yolu, bir yargı yeri tarafından verilen ve hukuka aykırı olduğu ileri sürülen bir kararın, kural olarak başka bir yargı yeri tarafından incelenmesini sağlayan hukuki yoldur. Kanun yolunun amacı, yargı yerleri tarafından verilen kararların, kural olarak başka bir yargı yeri tarafından denetlenmesine imkân tanınmak suretiyle daha güvenceli bir yargı hizmeti sunmaktır. Bunun nasıl yapılacağı ise usul hükümleri ile gösterilir.

Anayasa'nın 142. maddesinde, *"yargılama usullerinin"* kanunla düzenleneceği öngörülmüştür. Kanun yolu usulü de yargılama usulü kapsamındadır. Buna göre, kanun yolu usulünün ve merciinin belirlenmesi hususu kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır. Ancak, kanun koyucu bu takdir yetkisini kullanırken hukukun genel ilkelerine ve Anayasa'daki kurallara, özellikle de hukuk devleti ilkesine ve adil yargılanma hakkına uygun hareket etmelidir. Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında korunan kanun yoluna başvurma hakkının etkili bir şekilde sağlanabilmesi için kanun yolu merciinin, incelenen kararı gerektiğinde değiştirme yetkisine de sahip olması gerekir. Kanun yoluna başvurma hakkının birden fazla tanınmasına ilişkin Anayasa'da bir hüküm bulunmamaktadır. Yargı denetiminde sonsuzluk söz konusu olamayacağından, bunun bir yerde kesilmesi gerekir. Bu nedenle kanun koyucu kanun yollarını davaların özelliklerine göre düzenlemekte ve kimi kararların kesin olduğunu belirtmektedir.

İtiraz konusu kuralda itiraz incelemesi sonucu verilen kararların kesin olduğu hüküm altına alınarak kanun yoluna başvurma hakkı, iki derece ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla kuralla getirilen itiraz konusu düzenleme, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup hukuk devleti ilkesi ve adil yargılanma hakkını zedelememektedir.

Diğer taraftan, Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen *"kanun önünde eşitlik ilkesi"* hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu

ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlâli yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

İtiraz konusu kural uyarınca merciin itiraz üzerine verdiği kararlar kesin olmakla birlikte, Kanun'un 271. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı (4) numaralı fıkrasında buna bir istisna getirilmiş ve mercii tarafından ilk defa verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebileceği hususu düzenlenmiştir. Başvuru gerekçesinde, mercii tarafından ilk kez verilen tutuklama kararına karşı itiraz hakkı tanınırken, diğer özgürlüğü kısıtlayıcı kararlara karşı bu hakkın tanınmamasının Anayasa'nın 10. maddesine aykırılık teşkil ettiği iddia edilmiş ise de, merciin ilk kez verdiği tutuklama kararı ile özgürlüğü kısıtlanan sanığa bu kararı bir başka yargı organı önüne taşıma olanağı tanıyan kural ile merci tarafından itiraz başvurusu üzerine verilen kararların kesin olduğunu düzenleyen itiraz konusu kuralda farklı hukuksal durumlar düzenlenmekte olup bu iki kuralın Anayasa'nın eşitlik ilkesi yönünden karşılaştırılması mümkün değildir. Bu nedenlerle, itiraz konusu kuralın eşitlik ilkesiyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 10. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

Kuralın Anayasa'nın 11., 13. ve 138. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ

4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 271. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan "*Merciin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir;.*" ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA, 4.12.2014 gününde karar verildi.

Başkanvekili

Başkanvekili

Üye

Serruh KALELİ

Alparslan ALTAN

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye

Üye

Üye

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Recep KÖMÜRCÜ

Burhan ÜSTÜN

Üye

Engin YILDIRIM

Üye

Nuri NECİPOĞLU

Üye

Hicabi DURSUN

Üye

Celal Mümtaz AKINCI

Üye

Erdal TERCAN

Üye

Muammer TOPAL

Üye

M. Emin KUZ

Üye

Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

İtirazda bulunan Mahkeme, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 271. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan "*Merciin, itiraz üzerine verdiği kararlar kesindir*" ibaresinin Anayasa'nın 2., 10., 11., 13., 36. ve 138. maddelerine aykırılığı savıyla iptalini istemiştir.

Mahkemenin başvuru gerekçesinde, kuralın bütününde her ne kadar ilk defa verilen tutuklama kararlarına karşı itirazı mümkün kılan bir düzenleme bulunmakta ise de kişi hakkındaki iddianamenin kabulü ile kişinin sanık yapılmasına veya tutukluluk dışındaki tedbirlere ilişkin merci kararlarının kesin olmasının, kişi hak ve özgürlükleri ve adil yargılanma hakkı noktasından ağır sonuçlar doğurduğuna işaret edilmiştir. Bu nedenle ibarenin adil yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerekmektedir.

Kuralda Anayasa'ya aykırılık bulunmadığı yolundaki çoğunluk görüşünde, itirazın bir kanun yolu olduğuna, kanun yollarına ilişkin usul kurallarının yasa koyucunun takdir yetkisi dahilinde bulunduğu, bir kanun yolu olan itirazın iki derece ile sınırlandırılmasının adil yargılanma hakkına aykırılık içermediğine değinilmiştir.

Hukuk devletinin kişilere sağladığı temel güvencelerin biri de "*masumiyet karinesi*" dir. Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan bu ilkeye göre suçluluğu hükmen sabit olmadıkça kimse suçlu sayılamaz. İnsan onurunu haksız ve mücerret suçlamalara karşı korumayı da içeren bu ilkenin aynı zamanda, yeterli delil bulunmadıkça kişinin sanık konumuna getirilmemesini ve

kovuşturma başladıktan sonra da gereksiz tedbirlere konu yapılmamasını da içerdği kuşkusuzdur. Masumiyet karinesini sadece kesin hüküm olmadan infaza başlanmaması veya suçun karşılığı olan cezanın sanık üzerindeki hukuki sonuçlarının veya toplumsal etkilerinin, hükmün kesinleşmesine kadar ötelenmesi biçiminde, dar bir şekilde yorumlamak günümüz insan hakları anlayışıyla bağdaşmaz. Nitekim kişi hakkında sadece dava açılmış olmasının, kişinin çalışma hayatını, aile ve özel hayatını son derece olumsuz etkileyebildiği, gerçek hayattaki pek çok örnekleriyle görülebilmektedir. Bu nedenle, kişi hakkında yeterli neden olmadan dava açılmasına veya koruma tedbirlerine karar verilmesine karşı yeterli güvencelerin, bu bağlamda itiraz olanaklarının usul kanunlarında azami düzeyde sağlanması gerekir. İtiraz yoluyla iptali istenen kural, bu temel ilkeyle uyumlu değildir.

Masumiyet karinesine anlam kazandıran, Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkıdır. Adil yargılanma, yargılanan lehine azami usul güvencelerinin uygulanmasını gerektirir. Tutuklama kadar ağır olmasa bile belli ölçülerde özgürlük kısıtlaması getiren hakim veya mahkeme kararlarına karşı itiraz imkanının sınırlı tutulması, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik bir hukuk devleti olduğuna dair Anayasa'nın 2. maddesi ile adil yargılanma hakkına ilişkin 36. maddesine aykırıdır.

Yukarıdaki nedenlerle çoğunluk görüşüne katılmamaktayım.

Üye

Osman Alifeyyaz PAKSÜT